

Az első „Erdélyi Múzeum“ történetéhez.

I.

Száz esztendeje annak, hogy folyóiratunk legelső őse *Döbrentei* Gábor szerkesztésében Kolozsvárt a ref. kollégium nyomtató műhelyéből 1814 elején kikerült.¹

Száz esztendő! Hogy megváltozott azóta Erdélynek, az egész magyarságnak politikai élete, társadalmi műveltsége, irodalma és művészete! Mennyire változott őséhez képest ez a mostani Erdélyi Múzeum is! Ám elsuhanhatott egy hosszú század, megváltozott irodalmunk, politikai és társadalmi közéletünk: az első Erdélyi Múzeumnak és szerkesztőjének nagy érdemét és jelentőségét az emlékezetből ki nem mosta. Ellenkezőleg jobban kidomborította.

Az első Erdélyi Múzeum az első magyar folyóirat, mely a szemle (revue) elnevezést méltán megérdemli. Tartalmának változatossága, tudományos és művészi színvonala, elvont fejtegetéseinek önálló aktuálítása s valamennyit egybekapcsoló nemes célzata, a magyar fajnak irodalmi és tudományos műveltségében erősítése: ime ezek teszik *Döbrentei* folyóiratát oly becsessé, hogy ma, száz év múltán is csak elismeréssel lehet róla szólanunk.

Ezek a fényes tulajdonságok nem egyszerűen elméleti értékűek. Hatottak is Erdélynek, a magyarságnak irodalmi életére, szellemi színvonalára. *Széchy* Károly és *Bodor* Aladár, *Imre* Sándor és *Sallay* Gábor vetettek fényt *Döbrenteinek* és folyóiratának lattal meg nem mérhető, de jótékony hatására.

E hatások közül következményeinél fogva legfontosabb az a pályatétel, mely az I. füzet 142—162. lapján olvasható *Eredetiség s jutalomtétel* cz. irodalomtörténeti s poetikai fejtegetés keretében jelent meg. „Itten Kolozsvárt — úgymond — néhány ifjú

¹ *Döbrentei* „Erdélyi Múzeuma történetét és hatását bőven és érdekesen megírta *Bodor* Aladár tanár „*Döbrentei* Gábor erdélyi szereplése“ cz. doktori értekezésében. Losoncz, 1906.

Mágnások társaságba állva, egy eredeti jó szomorújátéknak írására első jutalmul 700 Rforintokat tesznek fel, másodiknak pedig 300 Rforintokat. Az a játék el fog azután játszattatni az új magyar nagy Játékszínen, melly az Erdélyi Magyar Nemességtől Ország Gyűlésen arra felosztatott somma pénznek segítségével, a mint reménység vagyon, nemsokára elkészül.“ Következnek a jutalomtételnek külső pontjai, mai nyelven: a pályázati feltételek. Mindenki tudja, hogy ennek a pályázati hirdetésnek köszönhetjük nemcsak a jutalmat nyert *Pártosság tüzét*, melyet *Tokody* János nemzeti úr írt, meg professzor Bólyai öt szomorújátékát, hanem legkiválóbb nemzeti tragediánkat, a jutalmat nem nyert, sőt egyáltalán sokáig észre sem vett Bánk bánt is.

Az első feltétel az volt, hogy a pályázni akarók levélben jelezzék szándékukat. A 4-ik pont pedig azt szabja meg, hogy a munkákat 1815 szeptember végéig a kiadóhoz kell beküldeni. Vajjon megtartotta-e *Katona* József a feltételeket? Kivált az első pont alattiit? Mindenesetre különös, hogy titkos pályázatnál előre kell a *szándékot* jelenteni. Nem lehetetlen, hogy a zárkózott lelkületű *Katona* elmulasztotta teljesíteni ezt a feltételt. Még nem kész műről, vagy a melyik még csak terv hogyan vélekedhetnék úgy írója, hogy fog vele pályázni. Ki tudja, hogy egyáltalán el tudja-e készíteni. S ha igen, miért kelljen ezt előre jelenteni? Oly kérdések, melyek tényleges adatok híján nehezen dönthetők el. Annyi azonban előttem valószínű, hogy a *Bánk bán kéziratát Döbrentei nem olvasta*. Másként teljességgel hihetetlen, hogy egy ilyen remekművet még felemlítésre, vagy megrovásra se érdemesítsen. *Döbrentei*, mint az Erdélyi Múzeum szerkesztéséből, eredeti költeményeiből, fordításaiból és értekezéseiből megállapítható, ismerte alaposan a magyar és világirodalmat, széleskörű esztétikai műveltsége volt, Shakespeare-t olvasta és fordította. Egész irodalmi pályáján inkább biztatott, mint elriasztott. A kitől csak remélt valami jó alkotást, bátorította. Ily körülmények között vajjon maradhatott volna említetlen *Bánk bán* másként, mint úgy, hogy soha hozzá el sem jutott a kézirat, mert valahol eltévedt!

Bármiként álljon a dolog, tény az, hogy Bánk bánt *Döbrentei*nek, az ő Erdélyi Múzeumának köszönhetjük.

E kettő: a folyóiratnak páratlan színvonala, melyet a nagyműveltségű szerkesztő az irodalom, a közönség műveltségének terjesztésére céltudatosan és nagy fáradsággal teremtett meg és *Bánk bán*, mely előtte észrevétlen maradt, hogy az utódok, a ma

izlése szerint a legjobb nemzeti tragédiává emelkedjék: egy évszázad lepergése után is érdekessé teszik, hogy Döbrenteit és folyóiratát emlékezetbe idézzük.

Azt mondja Döbrentei folyóirata I. füzetének élén olvasható előbeszédében: „A tiszta érzésű Unokák nyelvére meleg szív fogja adni a nemes fáradságért a dicséretet s lessz idő, mellyben a jeles pályát futottnak hamva felé áldozva fogja tenni az Emléket, az érdemet megismérő maradék.“ Döbrentei jól sejtette a jövődőt. A tiszta nyelvű utókor meleg szívvel áldoz ma emlékének. S ebből a tiszteletadásból legkevésbé sem hiányozhatik a mai „Erdélyi Múzeum“ szerény koszorúja sem.

(Szászváros.)

Dr. Kristóf György.